

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАГІСТРАНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВНЗ

Постановка проблеми. Сучасний рівень розвитку і характер суспільного виробництва визначають перехід національної економіки України на ринкові відносини, інтегрування у світове господарство, що призводить до істотних перетворень у виробничій сфері. Успішне здійснення таких перетворень потребує якісної підготовки високопрофесійних інженерних кадрів, що відповідає вимогам європейського та світового освітнього простору. За таких умов виникає необхідність пошуку нових моделей і підходів до професійної підготовки студентів з технічною освітою.

Гуманітаризація вищої професійної технічної освіти передбачає підвищення вимог до лінгвістичної підготовки майбутнього фахівця. Застосування інноваційних технологій у навчанні безпосередньо пов'язано з необхідністю формування нової генерації висококваліфікованих спеціалістів, які утворюють інтелектуальний і культурний потенціал країни в майбутньому.

Постановка завдання. Мета нашої роботи – дослідити проблему формування професійної комунікативної компетенції магістрантів технічних спеціальностей, зосередити увагу на моделі, яка виступає як кінцевий результат діяльності ВНЗ та забезпечує магістранту успішне виконання професійних, комунікативних функцій у майбутньому. Така модель має відповідати не тільки європейським чи вітчизняним стандартам, але й забезпечувати специфічні галузеві вимоги до професійності та особистісних якостей випускника університету.

Актуальність дослідження зумовлена соціальним замовленням суспільства, спрямованим на підвищення рівня професійно-комунікативної компетенції магістрантів технічних спеціальностей.

У підготовці магістрантів технічного профілю з високим рівнем професіоналізму виникають суперечності між вимогами суспільства до рівня кваліфікації фахівця і його недостатньою підготовленістю, між необхідністю удосконалення гуманітарної, фахової складової магістранта і відсутністю освітньо-наукових програм. Головне у підготовці фахівця з вищою технічною освітою – не оволодіння сумою конкретних знань, а формування вмінь та навичок самостійної, наукової, дослідницької, винахідницької діяльності, виховання культури професійного мислення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій дає змогу виокремити такі напрями з проблеми формування професійно-комунікативної компетенції магістрантів: проблеми компетентнісного підходу (І. Бех, Н. Бібік, Н. Глузман, І. Зимня, О. Овчарук, О. Пометун, Т. Сорочан); формування професійної компетентності майбутніх фахівців (І. Бавшин, І. Дроздова, Л. Карпова, В. Петрук, В. Федина); сутність підготовки магістрантів (А.Алексюк, Н. Батечко, І. Зязун, В. Лутаєв, І. Михайлюк, О. Пехота); особливості професійної підготовки фахівців інженерно-технічного профілю (О. Ігнатюк, Г. Козлакова, Е. Лузік, В. Манько, Б. Мокін) та ін.

Виклад основного матеріалу. Однією з форм діяльності людини є моделювання, що передбачає побудову, використання та вдосконалення моделей. Звернімося до визначення моделі. Так, модель (франц. *modele*, від лат. *modulus* – міра) – 1) зразок, примірник чого-небудь; 2) схема для пояснення якогось явища або процесу [4].

Моделювання (від франц. *modeler* – ліпити, формувати) – метод дослідження явищ і процесів, що ґрунтується на заміні конкретного об'єкта досліджень (оригіналу) іншим, подібним до нього (моделлю) [4].

Ми згодні з Р. Гришковою, що створення моделі – це найважливіший етап розвитку будь-якої теорії. Модель – це не тільки формування знань, які вже існують у людини, але й невідомих фактів, котрі ще належить перетворити в знання. Тому однією з важливих задач педагогічної науки є вивчення моделей, здобуття з їх допомогою інформації, тих потенційних знань, що в них закладено [1].

Різноманіття цілей створення моделей та моделювання є свідченням еволюційного процесу розвитку методів пізнання. Зокрема О.М. Пехота вважає, що модель є інструментом для регулювання процесу особистісного професійного розвитку фахівця [2,22].

Осмилення й уточнення сутності та змісту понять «комунікація», «компетентність», «компетенція», «комунікативна компетенція», «професійна компетентність» дав підстави визначити головне поняття нашого дослідження, сформулювати власну дефініцію «професійно-комунікативної компетенції».

Професійно-комунікативна компетенція (ПКК) – здатність особистості мобілізувати професійно-комунікативні знання, вміння та навички, отримані в процесі вивчення фахових дисциплін, гуманітарних наук, рідної та іноземних мов для пошуку, обробки й використання інформації для вирішення професійних, комунікативних, наукових проблем у конкретній професійній ситуації. Професійно-комунікативна компетенція визначена нами як система функціонального забезпечення професійних функцій спеціаліста, вираженого в готовності і здатності до організації професійної, наукової, комунікативної діяльності в різних професійних ситуаціях.

Узагальнюючи педагогічні дослідження щодо формування професійно-комунікативної компетенції магістрантів технічних спеціальностей, слід визнати, що цю проблему в рамках професійної підготовки магістрантів розроблено недостатньо, оскільки не існує думки щодо структури професійно-комунікативної компетенції, не визначено педагогічні умови, принципи і технологію формування професійно-комунікативної компетенції магістрантів технічних спеціальностей.

Під час дослідження нами було сформульовано гіпотезу, яка полягала у припущенні, що ефективність професійної підготовки магістрів технічного профілю підвищиться за умови впровадження моделі формування професійно-комунікативної компетенції для магістрантів технічних спеціальностей у процесі вивчення експериментального інтегрованого спецкурсу «Основи науково-технічного редагування».

Той факт, що наразі рівні сформованості професійно-комунікативної компетенції в магістрантів технічних спеціальностей не визначені, вимагав від нас виділення таких рівнів у ході дослідження: у професійно-комунікативній компетенції ми виділили високий (творчий), середній (достатній) і низький (елементарний) рівні.

Ланкою, що зв'язує інтелект й творчість на рівні магістерської підготовки, на нашу думку, має стати новий інтегрований спецкурс, орієнтований на формування професійно-комунікативної компетенції. Такий спецкурс має виступати не просто інформаційним блоком, який дає багаж певних знань, він має формувати новий спосіб пізнання своєї спеціальності. Педагогічний експеримент і вимірювання рівнів сформованості професійно-комунікативної компетенції проведено з метою перевірки гіпотези дослідження щодо ефективності впровадження моделі формування професійно-комунікативної компетенції магістрантів технічних спеціальностей у процесі вивчення експериментального інтегрованого спецкурсу «Основи науково-технічного редагування».

На підставі вивчення та аналізу особливостей формування професійно-комунікативної компетенції магістрантів технічних спеціальностей ми дійшли висновку, що для успішного формування професійно-комунікативної компетенції в магістрантів вищих навчальних закладів необхідна організація цілеспрямованої і систематичної роботи суб'єктів освіти щодо формування мотиваційно-ціннісного, когнітивного та творчого компонентів професійно-комунікативної компетенції магістрантів технічних спеціальностей. Кожний компонент має характерний змістовий аспект, виражений у таких складниках.

Мотиваційно-ціннісний компонент професійно-комунікативної компетенції магістрантів технічних спеціальностей є провідним чинником у навчанні та професійній діяльності та виділяється нами як система поглядів і переконань, котрі визначають потребу особистості у професійно-комунікативній компетенції. Цей компонент включає наявність інтересу до поглибленого вивчення дисциплін, інтерес до професійної діяльності, прагнення до особистісного самовизначення та самореалізації у професійному середовищі; об'єктивність і самокритичність в оцінці досягнутого рівня розвитку власної професійно-комунікативної компетенції.

Когнітивний компонент професійно-комунікативної компетенції магістрантів технічних спеціальностей розглядається нами як прикладний та складається, за визначенням, із навичок, умінь та знань мовного оформлення власних думок, спостережень, для вирішення різноманітних завдань навчального, особистого та професійного спрямування.

Творчий компонент професійно-комунікативної компетенції магістрантів технічних спеціальностей базується на системному, творчому, науковому погляді на процес професійної

комунікації, полягає у відборі та використанні необхідних мовних, мовленнєвих засобів у вирішенні професійних завдань, чіткому уявленні про можливості цих засобів.

На основі аналізу процесу формування професійно-комунікативної компетенції магістрантів технічних спеціальностей виявлено педагогічні умови цього процесу у ВНЗ. Зазначимо, педагогічні умови – категорія, яка визначається як система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створені, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [3].

Формування професійно-комунікативної компетенції в магістрів технічних спеціальностей буде більш ефективним, якщо забезпечити низку педагогічних умов:

- утвердження гуманістичних принципів освіти, взаємозв'язок гуманітарних і фахових дисциплін;
- застосування інноваційних технологій навчання – формування професійно-комунікативної компетенції за допомогою використання активних методів навчання;
- поглиблення вмотивованості навчально-пізнавальної діяльності;
- стимулювання і створення умов для самоосвітньої і науково-пошукової діяльності магістрантів, для набуття ними методологічних знань.

Серед дидактичних принципів ми спиралися на принципи доступності та наочності, свідомості, активності, проблемності, систематичності, послідовності та наявності професійної спрямованості.

Принцип доступності забезпечувався видами завдань. Згідно з принципом наочності, до завдань ми залучали зорові опори (таблиці, презентації). Виходячи з принципу свідомості, відбір лексичного матеріалу здійснювався шляхом моделювання ситуацій у професійній сфері. Згідно з принципом активності, було створено умови для активної мисленнєвої діяльності магістрантів під час формування в них професійно-комунікативної компетенції. Принцип активності було пов'язано з принципом проблемності, згідно з яким до процесу навчання залучалися проблемні ситуації, що стимулювали як мисленнєву активність студентів, так і їхню зацікавленість у навчанні. Принцип систематичності та послідовності об'єднував усі відібрані теми спецкурсу та завдання в логічній послідовності з урахуванням поетапних ускладнень у формуванні професійно-комунікативної компетенції. Загальнометодичний принцип комунікативності ми поєднали зі спеціальним принципом – наявність професійної спрямованості. Під принципом професійної спрямованості ми розуміємо навчання на основі такої організації педагогічного процесу, яке створює сприятливі умови для формування якостей особистості студента, адекватних його майбутній професійній діяльності, умови, що сприяють цілеспрямованому формуванню у студента необхідної системи наукових понять, відповідних навичок та вмій.

Як ми вже зазначали, для втілення в освітньо-виховний процес визначених педагогічних засад необхідно було створити навчально-методичний комплекс, зміст якого був би спрямований на формування професійно-комунікативної компетенції магістрантів технічних спеціальностей. Тому в ході дослідження було запроваджено авторський експериментальний інтегрований спецкурс «Основи науково-технічного редагування», в який закладено цілеспрямовану роботу з формування професійно-комунікативної компетенції магістранта.

Завдання інтегрованого спецкурсу – формування професійно-комунікативної компетенції магістрантів технічних спеціальностей. Нова дисципліна має дати можливість майбутнім науковцям, керівникам реалізувати свої вміння й навички для запобігання корекції лексичних, стилістичних, орфографічних помилок у своїх наукових дослідженнях, статтях та виступах.

Значна увага у програмі інтегрованого спецкурсу приділяється практичній роботі студента. Інтерактивні, різноманітні практичні завдання мають розвинути вміння магістрантів технічних спеціальностей узгоджувати професійні знання зі знаннями мови, вдосконалити інтелектуальні, творчі здібності, активізувати мисленнєву та мовленнєву діяльність студентів. Семінарські заняття «Студентська наукова конференція» та «Редакція збірника наукових праць» у формі активних методів навчання додадуть магістранту мотивації до пізнавальної й наукової діяльності.

Соціальне замовлення суспільства щодо формування ПКК у магістрантів технічних спеціальностей

Мета: формування ПКК магістранта технічної спеціальності

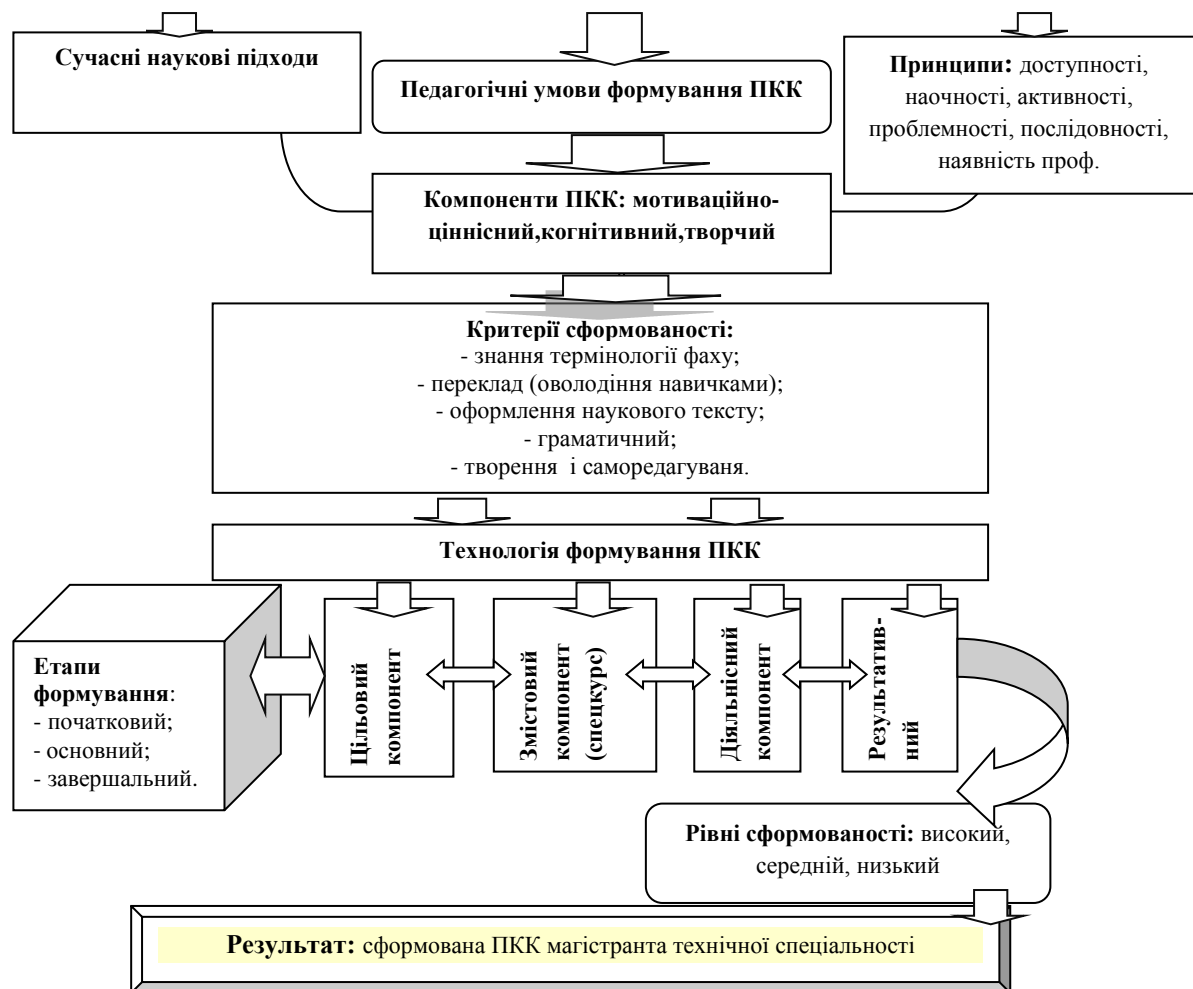

Рис. Модель формування професійно-комунікативної компетенції магістранта технічної спеціальності

Для аналізу динаміки сформованості структурних компонентів професійно-комунікативної компетенції магістрантів технічних спеціальностей як об'єкти діагностування визначено такі критерії сформованості професійно-комунікативної компетенції: базові вміння й навички з текстотворення і саморедагування, перекладу, термінотворення (знання термінології фаху), оформлення наукового тексту, граматичний критерій.

Висновки. Головний акцент професійно-комунікативної компетенції спрямований на розвиток комунікативних здібностей фахівця та набуття навичок професійної «придатності» в сучасному світі. Вони містять швидкість професійної і соціальної реакції, гнучкість мислення, здатність оперативного аналізу та прийняття рішень, уміння працювати індивідуально і в команді, знання сучасних інформаційних технологій, володіння навичками успішної комунікації. Передумовами формування професійно-комунікативної компетенції в магістранта ми вважаємо загальні, професійні знання, сформованість мовної особистості.

Із урахуванням зазначених факторів нами обгрунтовано і спроектовано модель (рис.) формування професійно-комунікативної компетенції магістрантів технічних спеціальностей вищих навчальних закладів.

Перспективу подальших досліджень цієї проблеми вбачаємо в розробці відповідних навчальних посібників, що будуть сприяти вдосконаленню професійно-комунікативної компетенції фахівців; дослідження залежності процесу формування професійно-комунікативної компетенції від індивідуальних особливостей магістранта, розробляння спеціалізованих програмних засобів для магістрантів різних спеціальностей і створення навчальних комплексів на їх основі.

Список використаних джерел

1. Гришкова Р. Роль особистісно орієнтованих навчально-педагогічних ситуацій у формуванні особистості студентів / Р. Гришкова // Педагогіка : зб. наук. праць / МФ НаУКМА. – Миколаїв, 2000. – Т.7. – С. 33–37.
2. Пехота О.М. Особистісно орієнтована освіта і технології / О.М. Пехота // Неперервна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: монографія / за ред. І.Я. Зязюна. – К.: Віпол, 2000. – С. 274–318.
3. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. посіб. / О.М. Пехота [та ін.]. – К.: В-во А.С.К., 2003. – 240с.
4. Словник іншомовних слів / за ред. чл.-кор. АН УРСР О.С. Мельничука. – К.: Гол. ред. Укр. рад. енцикл., 1977. – С. 443.

Балабанова К.Є.

Модель формування професійно-комунікативної компетенції магістрантів технічних спеціальностей ВНЗ

Стаття присвячена проблемі формування професійно-комунікативної компетенції магістрантів технічних спеціальностей у вищому навчальному закладі. Обґрунтовано і спроектовано модель, яка забезпечує магістранту успішне виконання професійних функцій у майбутньому.

Ключові слова: інтегрований спецкурс, підготовка, модель, магістрант, педагогічні умови, професійно-комунікативна компетенція, технічна спеціальність.

Балабанова Е.Е.

Модель формирования профессионально-коммуникативной компетенции магистрантов технических специальностей высших учебных заведений

Статья посвящена проблеме формирования профессионально-коммуникативной компетенции магистрантов технических специальностей в вузе. Обоснована и спроектирована модель, которая обеспечивает магистранту успешное выполнение профессиональных функций в будущем.

Ключевые слова: интегрированный спецкурс, подготовка, модель, магистрант, педагогические условия, профессионально-коммуникативная компетенция, техническая специальность.

K. Balabanova

Model of Forming Professional Communicative Competence of Technical Speciality Undergraduates at Higher Educational Establishments

The article deals with the issue of the developing professional communicative competence of technical speciality undergraduate at higher educational establishments. A model has been grounded and designed that represents and ensures a successful performance of professional functions by the undergraduate in the future.

Key words: integrated lecture course, preparation, model, undergraduate, professional, pedagogical terms, professionally communicative competence, technical specialty.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2010 р.